

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

6 jaar decentralisaties

Toen en nu

In 2014 zag Movisie kansen om de gescheiden werelden van Participatiewet en AWBZ/Wmo dichterbij elkaar te brengen en om de vernieuwing in arbeidsmatige dagbesteding een stap verder te helpen. Dit was voor Movisie de aanleiding om een aantal professionals in Zorg en Welzijn die actief waren op het snijvlak van arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk eind 2014 een drietal vragen te stellen. Hieronder vindt u een overzicht van de toen gestelde vragen en een samenvatting van de antwoorden. Intussen zijn we zes jaar verder. Een mooie aanleiding om te bekijken wat er gebeurt is met de geschetste situatie van 2014 en de uitgesproken verwachtingen. Wat is er in die 6 jaar veranderd? In hoeverre zijn de verwachtingen uitgekomen en in hoeverre niet? Zijn de in 2014 benoemde stappen om tot een ideale situatie te komen nog relevant? Wat is er nodig om effectievere stappen in de ingeslagen richting te zetten? En in hoeverre helpt het sinds 2014 geïntroduceerde overheidsbeleid daarbij? Vijf van de negen in 2014 geïnterviewde professionals houden zich nog steeds bezig met de participatie van kwetsbare burgers. Het tweede deel van deze pdf geeft de integrale antwoorden van deze vijf deskundigen op een aantal in 2020 gestelde vragen.

Een samenvatting van de antwoorden op de in 2014 gestelde vragen

Vraag 1. Wat vindt u van het idee van het samenbrengen van arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk?

Alle geïnterviewden vinden het een prima idee om de verschillende groepen in één regeling onder te brengen, zolang er maar maatwerk wordt geleverd aan de cliënten en er ruimte is voor diversiteit. De verschillende regelingen hebben verschillende doelgroepen die elkaar slechts gedeeltelijk overlappen. De regeling zijn nu gescheiden op basis van type indicatie en financiering: vanuit WMO of vanuit de Participatiewet. Door de scheiding op te heffen krijgen veel cliënten meer doorstroommogelijkheden en daardoor meer kansen op groei en ontwikkeling.

“Eén regeling biedt een continuüm van arbeidsmogelijkheden waardoor je beter kunt op- of afschalen. Cliënten krijgen meer kansen op groei en ontwikkeling. Wel bestaat het risico dat de zwakste groepen in de verdrukking komen”. (Ine Spuls, Anne-Marie van Bergen)

Een aantal geïnterviewden merkt daarnaast op dat termen als dagbesteding of beschut werk wat hun betreft weinig relevant zijn, stigmatiserend werken en de werkelijkheid te kort doen. Het zou moeten gaan om “werken naar vermogen”. Hoe kan iedereen zijn talenten en mogelijkheden het beste inzetten.

“Het woord dagbesteding heeft een lading van “niet meedoen”. Het is niet energiek. Doe je soortgelijk werk in een andere omgeving, dan heet het gewoon werk. In “beschut werk” klinkt ook te veel zorg door. En wie moet er beschut worden? Waartegen? Waarom kunnen we alles niet gewoon werk noemen? (Malene Duijst, Louis Polstra, Ine Spuls)

Vraag 2. Hoe ziet de situatie voor de genoemde doelgroep er idealiter uit in 2020?

1. De meeste geïnterviewden zien de overgrote meerderheid van de cliënten gewoon meedraaien op de reguliere arbeidsmarkt, eventueel met extra ondersteuning. Voor een kleine groep die dit niet trekt blijft er een beschermde omgeving bestaan.

“Totaal inclusieve arbeidsmarkt. De mensen werken in beginsel op reguliere plaatsen, bij bedrijven. Het behouden van een afgeslankte vorm van arbeidsmatige dagbesteding/beschut werk is evengoed wel noodzakelijk. Sommige mensen hebben die veilige en gestructureerde omgeving nu eenmaal nodig” (Annemarie van Bergen, Louis Polstra, Malene Duijst, Rob Huntink)

2. Een aantal geïnterviewden stellen dat de wensen, behoeften en talenten van de cliënten centraal zouden moeten staan. Iedereen werkt naar haar of zijn vermogen en behoeften.

“Zij kunnen keuzes maken over het soort werk dat ze doen. Ze kunnen kiezen voor iets waar ze blij van worden. We moeten oppassen dat “meedoen bij bedrijven” voor alle cliënten gaat gelden. Het moet maatwerk blijven.” (Ine Spuls, Anne-Marie van Bergen).

Vraag 3. Wat zijn de voornaamste stappen die we moeten zetten om die ideale situatie te bereiken?

Situatie 1: Overgrote meerderheid cliënten vindt een plek op reguliere arbeidsmarkt

- Job carving en job coaching. Aanpassen werkprocessen en functies bij bedrijven, om ze te laten aansluiten bij capaciteiten cliënten. (Anne-Marie van Bergen)
- Financiële compensatie en loonwaardebepaling. (Anne-Marie van Bergen).
- Vangnetregeling voor kwijtraken indicatie, ontslag of faillissement bedrijf
- Niet meer indelen naar beperkingen, maar uitgaan van ieders vermogen. Tegelijkertijd moeten we accepteren dat niet iedereen alles kan. Erkennen dat er mensen zijn met een beperking die deel uitmaken van de samenleving. En dat iedere burger risico's loopt en in principe kwetsbaar is. (Ine Spuls, Malene Duijst)
- Cliënten zo veel mogelijk onderbrengen in normale bedrijven, met een verdienmodel
- Subsidie alleen als aanvulling op achterblijvende loonwaarde, geen gesubsidieerde arbeidsplaatsen meer in bijvoorbeeld sociale werkplaatsen (Louis Polstra)
- Opzetten als goed voorbeeld van maatschappelijke ondernemingen die mensen met afstand tot arbeidsmarkt in dienst nemen (Rob Huntink)
- Aan de slag gaan, uitproberen wat werkt en wat niet
- maatschappelijk debat voeren over werk en uitkering. Het huidige systeem werkt niet meer en houdt werklozen gevangen (Louis Polstra)
- Samenwerking op lokaal niveau tussen verschillende partijen (Anne-Marie van Bergen)

Situatie 2: De cliënt centraal

- Een andere beeldvorming. Woordkeuze speelt daarin een cruciale rol. Alles moet gewoon werk genoemd worden. (Ine Spuls)
- Niet van het aanbod uitgaan, maar van de vraag/behoefte van de client. Tegelijkertijd zul je een gevarieerd aanbod moeten hebben, zodat cliënten kunnen ervaren welke vorm van dagbesteding hen het beste past.
- Veiligheid van de cliënten waarborgen, onder andere door er rekening mee te houden of groepen cliënten wel bij elkaar passen. Geen psychiatrische patiënten met woede uitbarstingen bij licht verstandelijk gehandicapten zetten.
- Samenwerking op lokaal niveau tussen verschillende partijen (Anne-Marie van Bergen)

De integrale antwoorden op de in 2020 gestelde vragen

Vraag 1. Hoe kijkt u terug op de ontwikkelingen van de afgelopen 6 jaar? Wat zijn positieve ontwikkelingen en waar bent u minder blij mee? In hoeverre zijn uw opvattingen veranderd ten opzichte van 2014?

Rob Huntink

De afgelopen jaren hebben wij onze Werkposten verder door ontwikkelt en zijn cliënten vanuit onze Werkposten individueel doorgestroomd naar een reguliere bedrijven, al dan niet betaald met deelloonwaarde. In een Werkpost werken cliënten met een afstand tot de arbeidsmarkt samen met werkbegeleiding van Driestroom in het reguliere bedrijfsleven. Aan iedere Werkpost is een jobcoach verbonden die verantwoordelijk is voor de verdere ontwikkeling bij individuele uitstroom. Het is een goede keuze geweest om onze traditionele dagbesteding deelt te sluiten en op zoek te gaan naar werkplekken in het reguliere bedrijfsleven. Wij zijn Werkposten gestart in vele branches, afhankelijk van de vraag van onze cliënten en de behoeftes vanuit het bedrijfsleven. Het blijft wel moeilijk om voor onze cliënten een betaalde baan te vinden. Dit ondanks de vele voorzieningen die er zijn en waar de werkgever gebruik van kan maken. Daar waar het lukt om een betaalde baan te krijgen is dat meestal met deelloonwaarde. De kracht van onze Werkposten zit volgens mij in het feit dat iedereen die valt onder de participatiewet kan aansluiten. Cliënten met meer en cliënten met minder mogelijkheden kunnen aansluiten verrichten gezamenlijk de werkzaamheden die zijn afgesproken met de werkgever. Mijn opvattingen zijn niet veranderd de afgelopen 6 jaar. Ik sta nog steeds achten onze visie, probeer cliënten naar een hoger te brengen en geloof dat ook cliënten met een afstand tot de arbeidsmarkt van waarde zijn voor een werkgever.

Anne-Marie van Bergen

Als ik het artikel van indertijd teruglees, is er eigenlijk weinig terecht gekomen van de hoop op echte veranderingen. En met de coronacrisis wordt dat nog een keer bevestigd. De aanbevelingen van toen zijn nog steeds actueel. Nog steeds komen mensen met een beperking in een soort tweederangs-circuit terecht, met vormen van dagbesteding en veel gedoe rond uitkeringen en eventuele toeleiding naar werk. Een hoopvolle ontwikkeling is het akkoord tussen ggz en de arbeidsmarktregio's om mensen die dat willen via IPS aan werk te helpen, maar dat is maar een klein percentage dat daar gebruik van kan maken. Voor anderen is de afgelopen jaren eerder sprake van een verslechtering dan van een verbetering. Wel zijn er gemeenten die er meer aan doen en daar beter in slagen, zie de voorbeelden die Marjet met haar team hebben verzameld, maar veel gemeenten kiezen voor klassieke dagbesteding en dan liefst zo goedkoop mogelijk, er is nauwelijks sprake van maatwerk. Ook is de kloof tussen wel en niet betaald werk niet kleiner geworden en is het nog steeds maar mondjesmaat dat mensen ruimte krijgen om bij een gewone werkgever aan de slag te gaan.

Louis Polstra

Helaas is er weinig terecht gekomen van het samenbrengen van arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk. Hoewel gemeenten voor beide verantwoordelijk zijn, zit er beleidsmatig en financieel nog een schot tussen. Dit houdt mensen gevangen in het systeem, terwijl er veel winst valt te halen met ontwikkelingsgericht methodieken. Gelukkig vindt dat hier en daar nu ingang. Vooral daar waar er intensief wordt samengewerkt met onderwijs. De landelijke overheidsbezuinigingen hangen gemeenten als een molensteen om hun nek. Gemeenten moesten voortdurend moeilijke keuzes maken waaraan en aan wie ze het geld zouden besteden. Het feit dat de sw-bedrijven steeds hoger oplopende tekorten laten zien, is dan uitnodigend voor de lokale politiek om geld te steken in het echt werk maken van beschut werk. Pas onder druk van boven kwam er iets op gang. De verwachting is dat als die druk afneemt, het animo om te investeren in beschut werk af zal nemen, hetgeen ook geldt voor de arbeidsmatige dagbesteding. Uit ook kostenoverweging is het daarom van belang om arbeidsmatige dagbesteding en beschut werk te integreren. De verwachting dat cliënten met uitzondering van een kleine groep de weg naar de arbeidsmarkt hebben gevonden, is grotendeels uitgekomen. Daar ligt de ontwikkeling van sociaal

ondernemerschap aan ten grondslag. Het aantal sociaal ondernemers is fors gegroeid en daarmee ook de arbeidsplekken voor de doelgroep. Het beoogde aantal banen voor mensen uit het doelgroepregister zou zijn gehaald, als de overheid zichzelf aan haar afspraken had gehouden. Kijken we terug op de afgelopen jaren dan zien we dat er een maatschappelijk debat ontstaan is over werk en uitkering. De discussie over basisinkomen heeft hier een belangrijke bijdrage in gehad. Maar er wordt hier en daar geëxperimenteerd met basisbanen. De overheid is dan verantwoordelijk voor het aanbieden van fatsoenlijke banen aan zij die willen en kunnen werken. In plaats van inkomenszekerheid komt er baan zekerheid. Dit zou een radicale systeemverandering zijn, waarin er geen onderscheid meer is tussen regulier werk, beschermt werk en arbeidsmatige dagbesteding.

Malene Duijst

Het is er niet beter op geworden. De sociale werkplaatsen zijn afgebouwd en de reguliere werkplekken komen niet voldoende van de grond. De inclusie gedachte dat mensen mee doen naar vermogen en ondersteund waar nodig is nauwelijks beter geworden. Alle goede initiatieven ten spijt. We zitten in een systeemwereld waar plannen worden gemaakt die gebaseerd zijn op bezuinigingen en niet op een visie. Mensen met een beperking staan achteraan in een tijd waarin de werkloosheid toeneemt. Dat geldt ook voor vrijwilligers met een beperking, die staan intussen ook achteraan.

Ine Spuls

De decentralisatie is niet een beweging geworden die door alle betrokken partijen in het sociaal domein als vanzelfsprekend wordt ervaren. Laat staan uitgevoerd. Veranderingen gebeuren vanuit mensen die draagkracht moeten zien te verwerven. Noodzaak van bewegen naar inclusie vraagt volharding. Decentralisatie vanuit de gemeentes, instellingen, organisaties en client/vertegenwoordigers lopen in belang nog steeds uiteen. Moeilijkste is dus een gezamenlijk uitgangspunt te vinden waarin alle partijen gehoord en gezien worden. Daar een betrokken draagkracht bij ontwerpen en een onverschrokken plan tot uitvoering aan toe voegen. Simpel zou je denken. Wordt door een ieder ook onderstreept. De crux zit in wie doet wat, waarom, wanneer. De partijen zijn niet aan elkaar gelijk. Het interview kan ik me niet meer herinneren. In het verslag staat veel over arbeid en positie op de arbeidsmarkt. Dat vind ik zo teruglezend wel wat achterhaald. Daar zijn mooie en goede stappen gezet door overheidsinstanties, gemeente en uitkeringsinstanties. Het rapport Dannenberg heeft veel inzicht gegeven over de samenhang van levensdomeinen. Zulke gezaghebbende mensen hebben we nodig om de beweging naar samen te maken. Naar mijn gevoel ontbreekt het nog aan landelijke, provinciale en regionale samenhang. Wat niet veranderd is: het hangt allemaal erg af van mensen in het veld. Het lijkt alsof er met de jaren lokale successen worden geboekt, die ophouden als er geen 'trekker' is. In alle jaren van welzijnswerk en sociaal domein zie je golfbewegingen en wordt het wiel herhaaldelijk opnieuw uitgevonden. Waar ik eerst nog wel enig optimisme had t.a.v. de wil tot een sociaal domein te komen, zakt mij nu van tijd tot tijd de moed in de schoenen. Dit geldt uiteraard niet alleen voor het sociaal domein. De wereld en haar begrippen zijn behoorlijk lastig geworden. Op meer terreinen moeten we ons overeind houden. Mensen die aangewezen zijn op hulp, vanuit welke hoek dan ook, moeten behoorlijk assertief zijn en over een behoorlijke kennis van zaken willen zij vast kunnen houden aan de eigen regie.

Vraag 2: Welke invloed verwacht u dat de coronacrisis op de ontwikkelingen in het sociaal domein zal hebben?

Rob Huntink

De afgelopen periode hebben veel cliënten langere tijd thuis gezeten i.v.m. Corona. Vanuit de overheid zijn wij deels gecompenseerd voor inkomstenderving. Omdat cliënten niet aanwezig zijn geweest konden wij de indicaties niet verzilveren. Ik verwacht dat dit tot gevolg heeft dat er t.z.t. bezuinigingen op de WLZ en WMO plaats zullen vinden en er gekort gaat worden op de indicaties. Ergens zullen deze extra gemaakte kosten terug betaald moeten gaan worden. De werkloosheid zal het komende jaar toe gaan nemen. Ik verwacht dat dit consequenties gaat hebben

voor onze cliënten die betaald aan het werk zijn. Ik denk dat zij als eersten hun baan gaan verliezen.

Anne-Marie van Bergen

Door de coronacrisis zijn ook nog veel dagbestedingsmogelijkheden (tijdelijk....) weggefallen, waardoor mensen nog meer in isolement raken en het opgebouwde dagritme en werkvaardigheden weer verliezen. Vraag is hoe dat op termijn doorwerkt. En diegenen die aan het werk waren, werkten vaak in tijdelijke banen en zijn daarmee dan ook de eersten die hun baan verliezen als er minder werk is door de coronacrisis, dat is bij elke economische crisis zo geweest en is nu niet anders. Kortom: een somber beeld. Tegelijkertijd is er nu in de samenleving ook sprake van een reflectie op wat nu echt van waarde is en het ontstaan van allerlei creatieve oplossingen om mensen toch met elkaar in contact te brengen en te houden, ook als het even niet 'in het echt' kan. En dat zou weer kunnen leiden tot meer waarde gedreven veranderingsbereidheid. Laten we het hopen!

Louis Polstra

De coronacrisis is ook een economische crisis met als gevolg oplopende werkloosheid. We weten dat bij werkloosheid het aantal sociale contacten afneemt, gezondheidsklachten ontstaan, dagen nachtritme verdwijnt en het zelfvertrouwen ondermijnd. (Dat is de reden waarom veel sociale werkvoorzieningen zo snel mogelijk weer in bedrijf zijn gegaan.) De druk op sociale teams zal hierdoor toenemen, simpelweg omdat er meer vraag naar ondersteuning ontstaat. Daarbij komt nog afname van inkomen, waardoor armoede gaat oplopen. Nog te vaak wordt in de schuldhulpverlening de impact van armoede op kinderen over het hoofd gezien. Net zoals sociale teams en leerkrachten vaak armoede bij kinderen niet signaleren. Het is daarom belangrijk dat de schuldhulpverlening samen optrekt met de jeugdhulpverlening en onderwijs. Alleen dan kunnen we voorkomen dat er een nieuwe generatie die opgroeit in armoede.

Malene Duijst

De coronacrisis zal het sociaal domein verder afbreken. De bezuinigingen in Amsterdam zitten voor een groot deel op de Maatschappelijke Opvang, Jeugdwet, dakloze gezinnen en dat soort zaken. De wankele sociale basis waarin de overheid een leger aan vrijwilligers verwacht en evenveel mantelzorgers zit vol gaten en is zeer zwak. Door de corona crisis staan veel burgers onder grote druk, vrijwilligers haken af naarmate de zorgvragen ingewikkelder worden, mantelzorgers lopen op hun tandvlees en de gevolgen zullen maatschappelijk gezien groter worden in negatieve zin. Het gat tussen jong en oud, ziek en gezond, rijk en arm wordt steeds groter. De polarisatie neemt toe, en de solidariteit neemt bij bepaalde groepen in de samenleving af. Eenzaamheid en isolatie neemt toe bij patiënten en hun netwerk. Omdat alle verandering is gebaseerd op bezuinigen zien we een dalende lijn als het gaat om mensenrechten, gelijkwaardigheid en welbevinden van veel burgers met beperkingen en hun gezin evenals de ouderen. Dat raakt ze op alle levensgebieden zoals wonen, vervoer, financiën, behandeling en hulp, vrije tijd en onderwijs.

Ine Spuls

Corona, zomer-winter, inkomen, wonen, bezig zijn.... Het lijkt een reactie op wat er dagelijks gebeurt. Terwijl jezelf zijn in een samenleving die daarop is ingericht en dit ook als normaal beschouwd eerder gewenst is. Corona verwordt daarmee een excuus. Nu lopen we met z'n allen achter gebeurtenissen, ideeën en feiten aan. Ruimte voor initiatieven en eigen regie (jezelf zijn) komen in de knel door overstijgende belangen. Mensen kwetsbaar noemen is niet de oplossing voor hulp aanbod. Uiteraard is er verschil in fysieke/mentale mogelijkheden van mensen. Het gaat mij te ver om dan een tweedeling te maken tussen sterk en zwak. Wat de toekomst brengt: mensen die leven en werken en wonen en bezig zijn. Vanuit verschillende visies en overtuiging. Met verschillende (on)mogelijkheden. De wereld blijft in beweging als een herhaling van het verleden. Geschiedenis heeft niet geleerd het beter/anders/gezamenlijk te doen. Althans niet globaal. Ben ik pessimistisch? Als ik naar de afgelopen 50 jaar kijk naar welzijn: ja Ben ik optimistisch? Als ik naar de veranderaars kijk: ja. Decentralisatie een apart item maken is niet meer aan de orde. Wel inspirerende mensen met ideeën die te begrijpen en uit te voeren zijn, vooral ontstaan door en met betrokkenen zelf. Niet teveel praten, doen en ervaren.

De geïnterviewden

(met dank aan LinkedIn)

Rob Huntink

2014: Projectleider bij Driestroom, organisatie met woonlocaties en werkprojecten in de regio Nijmegen

2020: Nog steeds Projectleider transitie Arbeid & Participatie bij de Driestroom

Malene Duijst

2014: Senior beleidsmedewerker bij Cliëntenbelang Amsterdam, een belangenorganisatie voor chronisch zieken, cliënten van de gezondheidszorg, ouderen, mantelzorgers en mensen met een lichamelijke handicap, verstandelijke of psychische beperking

2019: Nog steeds Senior beleidsmedewerker bij Cliëntenbelang Amsterdam

Ine Spuls

2014: Initiatiefnemer van de stichting Eigen Bedreivigheid, die in Doetinchem onder de naam De Villa mensen ondersteunt met een grote afstand tot de arbeidsmarkt

2020: - Creatief eigenaar Verbindingsfactor-Y, een methode om betere communicatie tussen systeem- en leefwereld te bevorderen. Email: ine@[verbindingsfactor-y.nl](mailto:ine@verbindingsfactor-y.nl)

- bestuurder (en directeur tot 2018) Stichting Stadskamer Doetinchem, een voorziening voor arbeidsmatige dagbesteding

Louis Polstra

2014: Lector Arbeidsparticipatie aan de Hanzehogeschool in Groningen

2020: nog steeds Lector Arbeidsparticipatie aan de Hanzehogeschool in Groningen

Anne-Marie van Bergen

2014: Senior adviseur Sociale Zorg Movisie

2019: Senior adviseur Thuis in de Wijk Movisie

2020: gepensioneerd